

Φοίνικες, στους Ἰσραηλίτες, στην Κίνα, στις Ἰνδίες για νὰ περάσει στους Ἕλληνες. Ἐδῶ, οἱ πρακτικὲς ἐφαρμογὲς τῆς γεωμετρίας παύουν νὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς γεωμέτρους. «Τώρα τὸ πραγματικὸ ἀντικείμενο τῆς σκέψης τους δὲν εἶναι πιά τὰ ἴδια τὰ σχήματα ἀλλὰ ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ σχήματα εἶναι εἰκόνες (πρβλ. Πλ. Πολιτεία VI, 510 d-e). Ἔτσι στὴν πρώτη φάση τῆς ἀφαιρετικῆς διεργασίας συντέλεσαν κατὰ κύριο μέρος οἱ Ἕλληνες, γιατί ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, τοὺς εὐνοοῦσε ἡ δομὴ τῆς κοινωνίας» (σ. 231).

Στὴ συνέχεια ἐξετάζεται ἡ ἀνάπτυξη τῶν μαθηματικῶν στους Ἀλεξανδρινούς, τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Βυζαντινούς, για νὰ φθάσει στὴ νέα ἐποχὴ τῶν μαθηματικῶν κατὰ τὴν ἀκμὴ τῶν Ἀράβων. Στὴ χριστιανικὴ Εὐρώπῃ τὰ μαθηματικά δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἀναπτυχθοῦν. Χρειάστηκε νὰ ἔλθει ἡ ἐποχὴ τῶν σταυροφοριῶν καὶ οἱ ἐμπορικὲς συναλλαγὲς ποὺ ἀκολούθησαν για νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἀριθμῶν, ποὺ εἶχαν στὸ μεταξὺ εἰσαχθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀράβες στὴν Εὐρώπῃ. Γύρω στὰ 1200 μ.Χ. ἡ ἵδρυση Πανεπιστημίων καὶ ἡ «ἀνακάλυψη» τοῦ Ἀριστοτέλη ἐπιδροῦν σοβαρὰ στὴν παραπέρα ἀνάπτυξη τῶν μαθηματικῶν. Ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω συνάγεται ἡ σοβαρὴ ἐπίδραση τῶν κοινωνικῶν δομῶν στὰ μαθηματικά παράλληλα μὲ τὴν κοινωνικὴ πρόοδο τῶν λαῶν (σ. 239).

Γενικὰ θὰ εἶχαμε νὰ προσθέσουμε ὅτι ὅλες οἱ «ἀναζητήσεις» τῆς συγγραφέως, χωρὶς νὰ χάνουν ποτὲ τὴν ἰδιαιτερότητά τους, εἶναι σοβαρὰ καὶ ἐπιστημονικὰ τεκμηριωμένες, πράγμα ποὺ συντελεῖ ὥστε τὸ βιβλίο αὐτὸ νὰ μὴν ἀποτελεῖ μόνο προσωπικὴ γραφὴ ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπάγεται στὸν χῶρο τῆς Ἐπιστήμης.

Ἄννα ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ-ΜΠΟΥΡΛΟΓΙΑΝΝΗ

Georg SIMMEL, *Philosophie de la modernité*, Εἰσαγωγὴ καὶ μετάφραση Jean-Louis Vieillard-Baron, Paris, éditions Payot, 1989, 331 σελ.

Ὁ J.-L. Vieillard-Baron, γνωστὸς ἀπὸ τὶς πολὺ σημαντικὲς μελέτες του πάνω στὸν γερμανικὸ ἰδεαλισμὸ, μᾶς παρουσιάζει τώρα μιὰ μετάφραση τῆς *Φιλοσοφίας τῆς σύγχρονης ἐποχῆς* τοῦ G. Simmel, συνοδευόμενη ἀπὸ εἰσαγωγὴ, στὴν ὁποία μᾶς προσεγγίζει μὲ τὸν καλὺτερο τρόπο στὸ πνεῦμα τοῦ Γερμανοῦ στοχαστῆ. Μᾶς παρουσιάζει ἔτσι τὴν ἐγελιανὴ κληρονομιά, κυρίως στὴν περιοχὴ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος, δηλαδὴ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ σκέψη πάνω στὸν ἄνθρωπο, θεωρούμενο σὰν ὄν κοινωνικόν. Ἐδῶ θὰ πρέπει ὥστόσο νὰ προσθέσουμε ὅτι ἡ ἔνταξη τοῦ Simmel στὴν ἐγελιανὴ κληρονομιά δὲν σημαίνει ὅτι αὐτὸς εἶναι ἕνας ἐγελιανὸς φιλόσοφος· ἀπλῶς

μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μὴν προσαρτήσουμε τὸ κοινωνιολογικὸ τοῦ ἔργο στὴν ἐμπειρικὴ κοινωνιολογία.

Στὴ συνέχεια μᾶς μιλάει γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Simmel (γεννήθηκε τὸ 1858), τὰ σημαντικότερα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *Φιλοσοφικὴ κουλτούρα, Κοινωνιολογία ἢ ἡ περὶ ζωῆς ἀντίληψη, Προβλήματα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, Schopenhauer καὶ Nietzsche, Goethe, Περὶ τῆς κοινωνικῆς διαφοροποίησης, Κοινωνικὲς καὶ ψυχολογικὲς ἔρευνες, Τὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας, Ἡ φιλοσοφία τοῦ χρήματος.*

Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Simmel εἶναι φανερὴ γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα τῆς γυναίκας καὶ τῆς πόλης στὴ σύγχρονη κοινωνία. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔννοια τῆς ἐπικαιρότητας κατὰ τὸν Simmel, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τοποθετεῖται, ἀπὸ ἱστορικὴ ἄποψη, στὴν ἐποχὴ ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Kant καὶ τοῦ Goethe καὶ ἐκτείνεται ὡς τὶς μέρες μας. Ὁ Simmel πιστεύει ὅτι τὸ εἶναι τῆς γυναίκας εἶναι πιὸ ἐνδόμυχο ἀπὸ κεῖνο τοῦ ἄντρα.

Ἡ δυσκολία τῆς κατανόησης καὶ τῆς κρίσης τῆς γυναίκας μ' ἓνα εἰδικὸ τρόπο, τὴν καθιστᾷ τὸ σύμβολο τῆς σύγχρονης ψυχῆς. Δὲν εἶναι οὐσία, ἀλλὰ κίνηση· δὲν ἔχει δική της θέση, εἶναι λοιπὸν γεμάτη ἐπιθυμίες δικαίωσης. Ἀναζητᾷ τὴν ταυτότητά της καὶ ἔχει ἀνάγκη νὰ ἀναγνωριστεῖ.

Ἡ γυναικεία κουλτούρα εἶναι μιὰ προσωπικὴ συμμετοχὴ στὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχαν ἤδη, ἀλλὰ ἦταν ἀπαγορευμένα γιὰ τὶς γυναῖκες. Ἡ γυναικεία κουλτούρα εἶναι στὴν πραγματικότητα μιὰ κουλτούρα ἀνδρική, γιὰτὶ παράγεται μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἀντικειμενικότητας καὶ τῆς κατανομῆς τῆς ἐργασίας, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰτὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς τῆς μορφῆς εἶναι προσδιορισμένα ἐκ τῶν προτέρων μὲ ἓνα τρόπο ποὺ πρόσκειται στὶς ἀνδρικὲς ἱκανότητες.

Οἱ ἰδιαίτερες κινήσεις τῶν γυναικῶν ἀποκαλύπτουν τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς ψυχῆς τους. Ὁ ἐσωτερικὸς τους ρυθμὸς ἐξωτερικεύεται κυρίως μὲ τὴν τέχνη καὶ τὸ χορό.

Ἡ ὁμορφιὰ ποὺ ἀφορᾷ περισσότερὸ τὴ γυναικεία ἐμφάνιση, σημαίνει ὅτι αὐτὲς ἀποκτοῦν ἀξία ὅσον ἀφορᾷ ἓνα ἐξωτερικὸ χαρακτηριστικὸ, κατ' ἀντίθεση μὲ τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ἓνα ὄν ἐσωτερικὸ. Δὲν πρέπει ἐντούτοις νὰ ξεχνᾷμε ὅτι ἡ πρωτότυπη πολιτιστικὴ παραγωγὴ τῶν γυναικῶν συνίσταται στὸ ὅτι ἡ ἀνδρική ψυχὴ διαμορφώνεται κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος της ἀπὸ ἐκεῖνες. Ἡ ἐπίδραση τῶν γυναικῶν πάνω στοὺς ἄνδρες ἀποτελεῖ ἓνα ἀναμφισβήτητο γεγονὸς.

Ἡ μόδα εἶναι μιὰ κοινωνικὴ μορφὴ, ἐφόσον ἐκφράζει ἓνα τύπο συμβιβασμοῦ ἀνάμεσα στὴν τάση γιὰ ἀτομικὴ ἀπομόνωση καὶ σὲ κείνη γιὰ καθολικὴ συνάφεια. Χάρης στὴ μόδα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα διασώζουν τὴν

έσωτερική έλευθερία τους, έγκαταλείποντας τὸ έξωτερικό τους στὴ δουλεία τῆς καθολικότητας.

Ἡ κοκεταρία ἀποτελεῖ έξάλλου μιὰ κατηγορία τῆς ὕπαρξης, ἐφόσον εἶναι συχνὰ μιὰ γυναικεία συμπεριφορὰ πὺν δίνει στὴ γυναίκα χαρά. Αὐτὸ συμβαίνει γιατί μέσω τῆς κοκετταρίας ἐπιδεδαιώνεται ἡ έλευθερία της καὶ ἀντιτίθεται στὴν ένωτική της τάση. Ἡ γυναίκα μπορεῖ ἔτσι νὰ δοθεῖ μ' ἓνα τρόπο συμβολικό κι ένάρετο σ' ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀνδρῶν, ένῶ ἀντίστοιχα ὁ ἀνδρας μπορεῖ νὰ κατακτήσει ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ γυναικῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ σύγχρονη πόλη ὁ Simmel πιστεύει ὅτι τὸ κύριο χαρακτηριστικό τῆς ζωῆς μέσα στὶς μητροπόλεις τοῦ καιροῦ μας εἶναι ἡ πνευματικότητα καὶ ἡ έξατομίκευση. Ἡ μεγάλη πόλη εἶναι μιὰ ιδιαίτερη περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἀνθρωπος προσπαθεῖ νὰ ἀπαιτήσῃ ἐκ νέου τὴν αὐτονομία καὶ τὴν ιδιαιτερότητά του ἀπέναντι στὴν ὁμάδα. Ὅταν οἱ δυὸ μορφές τοῦ ἀτομισμού, πὺν δημιουργοῦνται ἀπὸ τὶς ποσοτικές σχέσεις τῆς μεγάλης πόλης —τὴν ἀτομικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὴν προσωπικὴ διαφοροποίηση—, ἀποβαίνουν τὸ ἀντικείμενο τῆς ἔρευνας, τότε ἡ πόλη ἀποκτᾷ μιὰ καινούργια ἀξία στὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος.

Καταλήγουμε ἔτσι στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀτομισμὸς εἶναι ἓνα νῆμα καθοδηγητικό τῆς σύγχρονης ἐποχῆς, μιὰ ἀπαίτηση γιὰ προσωπικὴ έλευθερία πὺν ἀποβαίνει ἡ ὕψιστη ἀξία.

Τέλος ὁ Simmel ἔξετάζει τὴν έννοια τῆς περιπέτειας, αὐτὸ τὸ γεγονὸς τῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖο ἔχει γιὰ τὴν ἀνάμνηση τὰ χρώματα τοῦ ὄνειρου καὶ τὸ ὁποῖο βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ συνηθισμένη πορεία τῆς ὕπαρξης. Ὑπάρχουν πολλές μορφές περιπέτειας, ἀλλὰ ἡ κατ' ἔξοχὴν περιπέτεια τῆς ὕπαρξης εἶναι ἐκείνη τοῦ ἔρωτα.

Ὁ Simmel ἔξετάζει ἔτσι στὸ βιβλίο του τὰ σημαντικότερα θέματα τῆς σύγχρονης ζωῆς μ' ἓνα τρόπο σοβαρὸ καὶ συγχρόνως γοητευτικό. Ὁ J.-L. Vieillard-Baron μᾶς ἔδωσε ἐπίσης μιὰ ὀλοκληρωμένη ἔκδοση πὺν μᾶς βοηθάει νὰ γνωρίσουμε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὴ σκέψη τοῦ G. Simmel.

Ἐνα ἔργο ἔξαίρετο!

Εὐαγγελία ΜΑΡΑΓΓΙΑΝΟΥ-ΔΕΡΜΟΥΣΗ

Socratis DÉLIVOYATZIS, *La dialectique du phénomène* (Sur Merleau Ponty), Paris, Méridiens Klincksieck / épistémologie, 1987, 384 σελ.

Στὸ βιβλίο του αὐτὸ ὁ Σωκράτης Δεληβογιατζῆς ἐπιτυγχάνει σὲ δύο σκοπούς: ἀφενὸς μὲ τὸν έντοπισμὸ καὶ τὴν ἀποσαφήνιση τῆς ἐσώτερης συσχέτισης ἀνάμεσα στὴν τυχαιότητα, πὺν διέπει τὴν ὕλικότητα τοῦ φαινομένου, καὶ στὴν κατανοητικὴ σαφήνεια, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ

